

**ПОЛІТИКА ЯДЕРНОГО РОЗЗБРОЄННЯ ЯПОНІЇ В ООН:
ПРОГРЕСИВНІСТЬ ЧИ КОНСЕРВАТИЗМ?**

***Анотація.** Стаття присвячена політиці ядерного роззброєння Японії в ООН. На прикладі механізмів і структур ООН автор досліджує сучасні підходи і шляхи розв'язання урядом Японії дилеми ядерного роззброєння та ядерного стримування, що притаманна зовнішній політиці держави.*

***Ключові слова:** ядерне роззброєння, ядерне стримування, Організація Об'єднаних Націй, зовнішня політика Японії.*

***Annotation.** The article is devoted to Japan's policy of nuclear disarmament in the UN. Based on the mechanisms and structures of the United Nations the author explores contemporary approaches and ways of the Japanese government to resolve nuclear disarmament / deterrence dilemma of the state's foreign policy.*

***Keywords:** nuclear disarmament, nuclear deterrence, the United Nations, the foreign policy of Japan.*

***Аннотация.** Статья посвящена политике ядерного разоружения Японии в ООН. На примере механизмов и структур ООН автор исследует современные подходы и пути решения правительством Японии дилеммы ядерного разоружения и ядерного сдерживания, которая присуща внешней политике государства.*

***Ключевые слова:** ядерное разоружение, ядерное сдерживание, Организация Объединенных Наций, внешняя политика Японии.*

¹ Аспірант кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник – Скороход Ю.С., д.політ.н., проф. кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Як і впродовж всієї другої половини ХХ століття, в основі сучасної ядерної політики Японії продовжує зберігатися дилема поєднання двох концептуально протилежних підходів. З одного боку, це проголошення себе неядерною державою, що несе моральне зобов'язання єдиної країни, яка зазнала ядерного удару і його жахливих наслідків, проведення курсу ядерного роззброєння та нерозповсюдження, закінчуючи повним знищенням відповідного класу зброї. З іншого боку, це і керування принципами ядерного стримування та ядерних гарантій, що свідчить про фактичне визнання з боку Японії можливості використання ядерної зброї США в якості захисного заходу від зовнішнього нападу чи агресора.

За визначенням ряду експертів [2;8;10], основу зазначеної дилеми наразі, як ніколи гостро, складають два проблемних блоки питань, а саме: 1) можливість Японії звільнитися від ядерної «парасольки» США і створити або не створювати власний ядерний військовий потенціал; 2) впровадження державою власного «особливого підходу» в рамках проблеми ядерного роззброєння та нерозповсюдження або ж «пасивне» слідування нею і приєднання до чужих ініціатив у зазначеній царині.

У цьому сенсі мета запропонованого дослідження полягає у з'ясуванні автором особливостей сучасного зовнішньополітичного курсу Японії на розв'язання окреслених вище завдань і проблем через призму використання нею, головним чином, інструментів та майданчика багатосторонньої дипломатії ООН. Для цього нами будуть розглянуті: 1) основні історичні ініціативи і рішення японської дипломатії в ООН та поза її стінами, що стосуються ядерного роззброєння і нерозповсюдження; 2) координація політик ядерного роззброєння та стримування Японії та США в контексті багатосторонньої дипломатії ООН; 3) сучасні дипломатичні ініціативи Японії в ООН в рамках становлення «гуманітарного виміру» проблеми ядерного роззброєння; 4) роль неурядових організацій та використання останніх в структурах ООН як окремого зовнішньополітичного інструменту японського уряду в контексті міжнародної проблеми ядерного роззброєння.

З цього приводу для початку відзначимо, що політика ядерного роззброєння Японії, тим паче – в Організації Об'єднаних Націй, поки не набула достатньої глибини дослідження серед українських політологів-міжнародників. Тим не менш, серед останніх відзначимо праці: Кулініча М. [28], Проня С. [29] та Удовік В. [30]. Більш поглибленого вивчення сучасна політика ядерного роззброєння Японії, у тому числі в структурах ООН, набула у працях закордонних дослідників: Вейкфілда Б. [10], Кейса Ю. [3], Мосако Токі [14], Мочізукі М. [2], Стрельцова Д. [8] та інших.

Отже, в основі «неядерної» політики Японії лежать три базові принципи («хікаку сангенсоку»), які зобов'язують державу «не володіти, не виробляти і не ввозити ядерну зброю до Японії» [1]. Вперше проголошені в 1967 році урядом Сато під час парламентських обговорень ці три неядерних принципи були схвалені одногolosно японськими парламентарями і неодноразово підтверджувалися політикою наступних японських урядів. Японія також підписала Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) у 1970 році і ратифікувала договір у 1976 році. За цим договором, вона зобов'язується не володіти, не виробляти і не набувати ядерної зброї. Крім того, Японія підписала Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ) у вересні 1996 року ставши першою державою, що не володіє ядерною зброєю, яка це зробила [2, с. 304].

Починаючи з 1990-х років, японські уряди почали виділяти більше ресурсів на реалізацію політики роззброєння та нерозповсюдження, а також підвищили значимість цього питання у своїй публічній дипломатії. Останні японські ініціативи в цій галузі включають: проведення конференцій ООН з питань роззброєння; впровадження резолюцій з питання ядерного роззброєння на Генеральній Асамблеї ООН; підготовку політиків і фахівців з країн, що розвиваються у питаннях контролю над озброєннями та проблеми нерозповсюдження; надання фінансової та технічної допомоги для впровадження у дію ДВЗЯВ; переконання інших держав приєднатися до

ДВЗЯВ; просування та реалізація ідеї заснування зон і територій без ядерної зброї [3].

Особливо значимою у напрямі ядерного роззброєння можна назвати дату 15 грудня 1994 року, коли Японія вперше представила в Генеральній Асамблеї ООН проект резолюції під назвою «Ядерне роззброєння з метою остаточної ліквідації ядерної зброї» (A/RES/49/75H), який отримав підтримку переважної більшості держав-членів Організації [4]. З огляду на тверду рішучість і волю японського народу, Японія також підтримала в 1995 році безстрокове продовження Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ).

Після того, як Індія та Пакистан провели у 1998 році серію ядерних випробувань Японія заморозила нові гранти допомоги та позику для обох держав, а також представила в ООН резолюцію, яка засуджує ядерні випробування [5]. Токіо також запропонував заснувати форум з нерозповсюдження ядерної зброї для розгляду тих проблем безпеки, які мотивують сторони до проведення нових випробувань, а також для того, щоб чинити тиск на ті держави, що вже володіють ядерною зброєю, щоб рухатися більш прямолінійно в напрямку ядерного роззброєння. Ця ініціатива, однак, викликала серйозну стурбованість серед п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН (в тому числі США), що послужило, у кінцевому підсумку, усуненню Японії від обговорення на засіданні Ради Безпеки ООН в Женеві з проблеми ядерних випробувань у регіоні Південної Азії. Проте, Міністерство закордонних справ Японії вдалося до відкриття у Токіо окремого «Track-II» форуму за участю фахівців з 16 країн, щоб вивчити зазначені питання. Опублікована у липні 1999 року доповідь цього форуму відображала позицію і підтримку комплексного підходу, який поєднує завдання ядерного нерозповсюдження з проблемами біологічної та хімічної зброї і балістичних ракет [6, с. 89].

Наразі шлях до вирішення ядерної проблеми уряд Японії вбачає у зміцненні режиму ДНЯЗ і проведенні послідовної політики в галузі ядерного

роззброєння. Нуклеаризація, як і раніше, розглядається лише як гіпотетична можливість, яка може виникнути в умовах непередбачуваного розвитку міжнародної ситуації.

Важливе місце в програмі кабінету Демократичної партії Японії займає розділ, присвячений посиленню ролі держави у справі ядерного роззброєння у подальші роки. Зокрема, у програмі йдеться про те, що Японія повинна взяти на себе ініціативу щодо повного викорінення ядерної зброї. Демократична партія Японії виступила з обіцянкою докласти зусиль щодо якнайшвидшого набуття чинності Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань (1996 року), а також щодо якнайшвидшого підписання Договору про заборону виробництва матеріалів, що розщеплюються для військових цілей.

Виступаючи 24 вересня 2009 року на засіданні Ради безпеки ООН з питань нерозповсюдження ядерної зброї і ядерного роззброєння, прем'єр-міністр Ю. Хатояма озвучив базовий підхід Японії щодо питання ядерного роззброєння [7]. Він підкреслив, що Японія є морально відповідальною перед світовою спільнотою як єдина країна, яка зазнала ядерних бомбардувань Хіросіми і Нагасакі. У виступі Ю. Хатояма було відзначено, що Японія свідомо відмовилася від володіння ядерною зброєю і сповнена рішучості виконувати свої моральні зобов'язання як держава, яка постраждала від ядерних бомбардувань. Японський лідер також черговий раз підтвердив прихильність Японії до «трьох неядерних принципів» і заявив про те, що Японія візьме на себе лідерство у справі повного викорінення ядерної зброї.

У зв'язку з активізацією політики Японії в галузі ядерного роззброєння прем'єр-міністр запропонував ряд заходів щодо підвищення транспарентності в ядерній сфері, створення без'ядерних зон, в справі чого, як було підкреслено, необхідно забезпечити співпрацю як ядерних, так і неядерних держав. Японія, за словами Ю. Хатояма, прагне до якнайшвидшого введення в дію Договору про повну заборону ядерних випробувань і негайного

початку переговорів про укладення міжнародного договору про заборону виробництва матеріалів, що розщеплюються для військових цілей.

У числі заходів щодо активізації політики Японії в галузі ядерного роззброєння і нерозповсюдження ядерної зброї, які перераховані у виступі японського прем'єр-міністра, були названі наступні: 1) робота по внесенню резолюцій на Генеральній асамблеї ООН в галузі ядерного роззброєння; 2) сприяння роботі Міжнародної комісії з нерозповсюдження ядерної зброї та ядерного роззброєння, одним із співголів якої є представник Японії Е. Кавагуті; 3) нарощування зусиль щодо зміцнення експертного, технічного і фінансово-економічного потенціалу МАГАТЕ.

Одночасно глава японського кабінету міністрів закликав до зміцнення ролі Ради безпеки ООН, яка, на його думку, буде грати все більш важливу роль у питаннях нерозповсюдження ядерної зброї, і наголосив на необхідності забезпечення «Найвищих стандартів забезпечення ядерної безпеки у всіх сферах діяльності, пов'язаних з мирним використанням ядерної енергії» [8, с. 62].

З іншого боку, можна відзначити, що наразі Японія також часто критикується японськими і міжнародними експертами за власну залежність, як і в минулому, від ядерної «парасольки» США. Останні наголошують на тому, що це підриває універсальну/глобальну ідею побудови світу, вільного від ядерної зброї, що, до речі, було проголошено у 2009 році самим президентом США Б. Обамою. Наприклад, у військовій стратегії Японії «Основні напрямки національної оборонної програми», яка була оприлюднена в грудні 2010 року, вказується, що «поки існує ядерна зброя, американське розширене стримування, ключовим елементом якого є саме ядерне стримування, залишиться обов'язковою умовою» [9, с. 2].

В останні роки важливість розширеного стримування продовжує знаходити відображення в словах і справах офіційних і політичних діячів як в Сполучених Штатах, так і Японії. Ще у 2009 році японська дипломатія лобювала в Комісії Конгресу США з питань стратегічної доктрини держави

інтереси Японії у підтримці американської доктрини розширеного стримування. Заява Північної Кореї 2006 року про те, що вона успішно випробувала ядерну зброю та її поточна ядерна політика балансування, також спонукали американських політиків та дипломатів переконати (у тому числі й через дипломатичні канали ООН) ключового союзника США у Східній Азії – Японію, що Вашингтон як і раніше буде твердо дотримуватись зазначеної доктрини у своїй зовнішній політиці [10, с. 11].

Разом з тим, перемога у 2009 році на виборах в Японії Демократичної партії Японії над Ліберал-Демократичною, зумовила певні корективи у політиці і дипломатії Токіо щодо проблем ядерного роззброєння та стримування. До останніх зокрема можна віднести: проголошення концепції «Японія – повноцінний член Азії»; плани розбудови союзу зі Сполученими Штатами на принципах зменшення власної залежності від останніх; посилення самостійної ролі держави у сприянні міжнародному миру і безпеки через головні органи Організації Об'єднаних Націй; модернізація апарату національної безпеки задля зменшення витрат національних платників податків; посилення власної політики в галузі ядерного роззброєння за допомогою різних дипломатичних каналів та інструментів (у тому числі під егідою ООН) [11].

У 2010 році Міністр закордонних справ Кацуя Окада запропонував три конкретні кроки для конференції з розгляду дії ДНЯЗ, а саме: 1) не застосовувати ядерну зброю першими; 2) не застосовувати ядерну зброю проти неядерних держав; 3) укласти договір про створення у Східній Азії зони вільної від ядерної зброї. На думку японських парламентарів-демократів, запропоновані К. Окадою кроки фактично можуть сьогодні розглядатися, як своєрідна «дорожня карта» позбавлення Японії від американської «ядерної парасольки» [11].

Після приходу до влади демократів Японія підтримала пражку промову американського президента Б. Обама стосовно потреби ядерного роззброєння та відповідні ініціативи США в Організації Об'єднаних Націй у

2009 році. Водночас виступ Ю. Хатоями в ООН, де прем'єр-міністр наголосив на особливій позиції Японії, як єдиної країни, що зазнала ядерної атаки, було чітким посилом і реагуванням на зауваження Б. Обама, що США, як єдина ядерна держава, яка практично застосувала ядерну зброю, не має морального права на бездіяльність [12]. Цим самим промова Ю. Хатоями стала своєрідним схваленням зовнішньополітичного курсу двох держав на одночасне поєднання протилежних одна одній стратегій роззброєння та стримування [10, с. 17].

У 2010 році міністр закордонних справ Японії Кацуя Окада надіслав лист державному секретареві США Гіллари Клінтон, підтримуючи прихильність Президента Обама до побудови світу, що є вільним від ядерної зброї, закликав Сполучені Штати дотримуватися доктрини «єдиної мети» (єдина мета ядерної зброї – це стримування інших ядерних держав), і пояснюючи, що Японія не заперечує проти скорочення конкретних систем зброї, таких як, крилаті ракети «Томагавк», які на думку багатьох аналітиків представляють основу системи ядерної зброї, розгорнуту для розширеного ядерного стримування в регіоні Північно-Східної Азії. Лист було підкріплено аналогічним міжпартійним листом від імені 204 японських парламентарів до Президента Б. Обама, який також закликав США ратифікувати ДВЗЯВ, і продовжити переговори з Російською Федерацією про скорочення запасів ядерної зброї [13, с. 44].

З іншого боку, чималі зусилля японської дипломатії сьогодні спрямовуються й на вибудовування більш чіткого образу своєї держави, як такої що є непохитним прихильником ідеї «світу без ядерної зброї». Як стверджують експерти-міжнародники, для того, щоб виправдати відповідний статус й імідж, Японія, як ніколи більше, мусить концентрувати свою увагу на розробці та впровадженні особистих гуманітарних ініціатив в галузі ядерного роззброєння [14]. Підтримання та вдосконалення так званого «гуманітарного зобов'язання» може бути першим кроком у цьому напрямі.

Так, у 2010 році Міжнародний Комітет Червоного Хреста, спільно зі Швейцарською дипломатичною службою, підняв тему «гуманітарного виміру» проблеми роззброєння. Мета ідеї полягала в тому, щоб позбавити легітимності, як юридично, так і політично, право держави на володіння ядерною зброєю, зосередивши увагу на неприйнятності самих наслідків застосування цієї зброї [15, с. 2]. Відповідно до цього підходу, головним завданням стає не поступове роззброєння (або ж нерозповсюдження), а повна ліквідація ядерної зброї за допомогою звичайних дипломатичних інструментів (таких, як використання договору про заборону і / або володіння ядерною зброєю).

У 2011 році Австрія, Мексика і Норвегія (які отримали за кулісами ООН прізвисько «Новий рух неприєднання») представили в Першому комітеті ГА ООН проект резолюції під назвою «Просування вперед процесу багатосторонніх переговорів з роззброєння». У одному з перших положень преамбули проекту резолюції звучала занепокоєність «катастрофічними гуманітарними наслідками будь-якого застосування ядерної зброї» [16]. У травні 2012 року на першій сесії Підготовчого комітету до оглядової конференції ДНЯЗ представник Швейцарії зачитав Спільну заяву «про гуманітарні аспекти ядерного роззброєння» від імені «Групи шістнадцяти», до складу якої, крім Швейцарії, увійшли всі держави «Нового руху неприєднання» і деякі учасники двох діючих в оглядовому процесі об'єднань держав². Аналогічна Спільна заява про гуманітарні наслідки ядерної зброї була зачитана в тому ж році і у Першому комітеті ГА ООН від імені вже 35 держав-членів організації [17].

На закритті Третьої конференції з гуманітарного впливу ядерної зброї, що відбулася у грудні 2014 року у Відні, Австрія проголосила «гуманітарне зобов'язання», яке передбачає міжнародно-правову заборону ядерної зброї, і запропонувала всім державам приєднатися до відповідного зобов'язання [18].

² Австрія, Ватикан, Данія, Єгипет, Індонезія, Ірландія, Коста-Ріка, Малайзія, Мексика, Нігерія, Нова Зеландія, Норвегія, ПАР, Філіппіни, Чилі, Швейцарія.

Як наслідок, станом на липень 2015 року 113 держав схвалили та приєдналися до «гуманітарного зобов'язання».

Метою «гуманітарного зобов'язання» є запровадження ефективних заходів для того, щоб заповнити правову прогалину у процедурі (механізмах) заборони та ліквідації ядерної зброї. Також вона проголошує засудження, заборону та ліквідацію ядерної зброї з огляду на її неприйнятні наслідки у гуманітарному плані та пов'язані з ними ризики.

У цьому сенсі, хоча офіційно Японія і не підтримала цей новий тип зобов'язання щодо заборони ядерної зброї, це зовсім не означає, що Токіо апріорі не підтримує відповідну ідею. Основна увага Японії наразі зосереджена на тому, щоб зменшити чи нейтралізувати розбіжності між державами, які володіють ядерною зброєю, і тими, які її не мають. При цьому сутність власне японського підходу зводиться до «поступовості дій» – тобто до поступових кроків із скорочення ядерної зброї [19].

У травні 2012 року, коли на Першій сесії Підготовчого комітету до Конференції з розгляду дії ДНЯЗ 2015 року «Група 16» зробила спільну заяву щодо гуманітарного виміру ядерного роззброєння, Японія не приєдналася до заяви. Це одразу ж викликало дебати стосовно ролі Токіо в галузі ядерного роззброєння, особливо серед громадянського суспільства, що найбільш активно виступало за роззброєння. Більше того, у тому ж 2012 році японський уряд офіційно відмовився стати стороною спільної заяви щодо гуманітарного виміру ядерного роззброєння у Першому комітеті Генеральної Асамблеї ООН (22 жовтня 2012 р.) у той час, як її підтримали вже 35 держав. Позиція офіційного Токіо викликала подальше невдоволення та гостру критику з боку прихильників роззброєння як всередині, так і за межами Японії. Причиною і поясненням відповідної позиції Токіо стало те, що окремі положення Спільної заяви від 22 жовтня 2012 року йшли у супереччя політиці національної безпеки держави, особливо стратегії ядерного стримування, що нерозривно пов'язана із «ядерною парасолькою» Сполучених Штатів. Внаслідок зростаючої критики щодо відмови Токіо приєднатися до Заяви і на

Другій сесії Підготовчого комітету до Конференції з розгляду дії ДНЯЗ 2015 року, японський уряд змушений був скерувати дипломатичні зусилля на досягнення відповідності положень Заяви положенням національної безпеки Японії. Відтак, лише на 68-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у 2013 року Японія приєдналася до Заяви разом із 124-ма іншими країнами [20]. З цього часу Японія виступає стороною Заяви щодо гуманітарного виміру проблеми ядерного роззброєння. Разом з тим, Японія не приєдналася до «гуманітарного зобов'язання», що було ініційоване Австрією у 2014 році.

Ведучи мову про зміну японської позиції в ООН стосовно гуманітарного виміру ядерного роззброєння, необхідно відзначити, що неостанню роль у ній відіграла діяльність різного роду організацій громадянського суспільства. Такі японські і міжнародні організації, як «Човен миру»; «Глобальна асамблея громадян Нагасакі з ліквідації ядерної зброї»; «Альянс Хіросіми з ліквідації ядерної зброї»; «Японська асоціація юристів проти ядерної зброї» та багато інших неурядових структур організували різноманітні форуми з обміну думками між японським громадянським суспільством і урядом держави, запрошуючи до участі як чиновників проміжної ланки, так і політиків високого рівня. Одночасно зазначені організації концентрували роботу на інформаційно-пропагандистській діяльності для широкого загалу, лобіюванні антиядерної політики серед членів японського парламенту, а також на роботі з міжнародними організаціями в напрямку спільних цілей. У квітні 2015 році напередодні проведення Конференції з розгляду дії ДНЯЗ, а також відзначання сімдесятиріччя атомних бомбардувань Хіросіми і Нагасакі, мережа японських неурядових організацій організувала діалог і прес-конференцію з представниками МЗС Японії, передаючи останнім клопотання від японського громадянського суспільства про заборону ядерної зброї. 26 вересня 2015 року, у міжнародний день боротьби за повну ліквідацію ядерної зброї, спільно з Центром інформації Організації Об'єднаних Націй в Токіо

було також організовано і відкритий семінар стосовно зазначеної проблеми [21].

Одночасно, досить показовим є те, що в останні роки роль неурядових структур зводиться не лише до здійснення тиску на японський уряд та його зовнішню політику у галузі ядерного роззброєння. Окремі неурядові організації також використовуються й самим урядом та МЗС Японії як один з інструментів реалізації державного зовнішньополітичного курсу. Наприклад, у березні 2011 року міжнародна (японська) неурядова організація «Човен миру» і японський уряд стали співавторами скликання спеціальної сесії у штаб-квартирі ООН в Женеві. На ній були присутні представники 15 держав-членів ООН, зокрема, із США, Росії, Пакистану, Індії, Німеччини та Єгипту.

Через декілька днів після катастрофи на японській АЕС Фукусіма, японські «хібакуша» (особи, що безпосередньо постраждали внаслідок атомних бомбардувань Японії у 1945 році), завдяки організаторам з «Човна миру» та японського МЗС, надали вражаючі свідчення, які в черговий раз переконали присутніх у необхідності побудови світу без ядерної зброї. Крім того, були проведені зустрічі з ключовими урядовими представниками та особами високого рівня з Японії, Колумбії, Куби, Нікарагуа, Еквадору, Саудівської Аравії та Таїті, зокрема, з президентом Колумбії Хуаном Мануелем Сантосом, колишнім кубинським керівником Фіделем Кастро, президентом Нікарагуа Даніелем Ортегою, а також президентом Таїті Оскаром Темарі [22, с. 2].

Зрештою, 4 листопада 2015 року Комітет з роззброєння (Перший комітет) Генеральної Асамблеї ООН прийняв проект резолюції, що закликає до знищення ядерної зброї. Резолюція була представлена саме Японією і схвалена 156-ма державами-членами ООН, при цьому 17 утрималися, а 3 проголосували проти (включаючи Росію і Китай). США, Великобританія і Франція були серед тих держав, що утрималися під час голосування не дивлячись на висловлювання своєї підтримки даної резолюції.

Звернімося до основних положень японської резолюції. Остання зокрема: 1) підкреслює негуманність ядерної зброї як такої і закликає ядерні держави бути більш прозорими у своїх зусиллях в галузі роззброєння; 2) закликає держави до зусиль щодо підвищення інформованості про негативні гуманітарні наслідки застосування ядерної зброї; 3) запрошує лідерів світових держав відвідати японські міста Хіросіму та Нагасакі, що були зруйновані у 1945 р. ядерними ударами [23].

Другою складовою власне японського підходу щодо гуманітарного виміру ядерного роззброєння можна назвати промову міністра закордонних справ Японії Фуміо Кішіди в університеті Нагасакі 20 січня 2014 р. Теза п'ята зазначеної промови стосувалася саме гуманітарного підходу Японії в рамках процесу ядерного роззброєння та нерозповсюдження. Зокрема, він наголосив, що держава розглядає цю проблему з точки зору трьох аспектів, а саме: 1) гуманітарний аспект застосування ядерної зброї повинен стати каталізатором для об'єднання міжнародної спільноти; 2) вкрай необхідним є поширення інформації про гуманітарні наслідки використання ядерної зброї особливо серед різних поколінь і різних народів держав; 3) необхідним є поглиблення і розширення наукових знань та бази про потенціал і наслідки використання ядерної зброї [24].

4 березня 2013 року Міністерством закордонних справ Японії було опубліковано інформаційний бюлетень під назвою «Роль Японії у сприянні гуманітарному рівню інформованості про руйнівні наслідки ядерної зброї». В останньому зазначається, що у плані сприяння ядерному роззброєнню та нерозповсюдженню з гуманітарної точки зору Японія відіграє провідну роль у широкому спектрі ініціатив щодо нарощування міжнародної підтримки ядерного роззброєння та нерозповсюдження, а саме:

1) запрошення і представлення постраждалих від ядерних бомбардувань 1945 року осіб «хібакуша» (близько 80 чоловік, що ще залишилися живими) на різного роду міжнародні інформаційні заходи для пропагування ідеї «світу без ядерної зброї та війни»;

2) переклад та розповсюдження спогадів і мемуарів «хібакуша» англійською, французькою та російською мовами, а також іншими мовами, зокрема хінді;

3) підтримка організації і проведення виставки атомних бомбардувань «До світу, вільного від ядерної зброї» у офісі ООН в Женеві;

4) запрошення близько 800 молодих дипломатів з усього світу до Хіросіми та Нагасакі впродовж останніх 30 років в рамках навчальної програми ООН з роззброєння;

5) сприяння розвитку освіти в галузі роззброєння та нерозповсюдження, що включає: а) представлення інтересів 46 країн на Конференції 2010 р. з розгляду дії ДНЯЗ, де Японія зробила Спільну заяву з питань освіти у галузі роззброєння та нерозповсюдження. Як результат, уперше в історії ДНЯЗ заключний документ Конференції торкався питання важливості освіти; б) спільно з Університетом ООН Японія провела Глобальний Форум з питань освіти в галузі роззброєння та нерозповсюдження у Нагасакі у серпні 2012 р. [25].

Показовим практичним заходом у цьому плані може служити спільно організована урядом Японії, музеями атомної бомби у Хіросімі та Нагасакі й Управлінням ООН з питань роззброєння і проведена 11 листопада 2011 року в Палаці Націй у Женеві виставка під назвою «На шляху до світу, вільного від ядерної зброї», де були представлені тексти та фотографії, що висвітлюють історію ядерної зброї, а також пояснюють роботу японського уряду та організацій громадянського суспільства у досягненні миру, що є вільним від такого виду зброї. Також уряд Японії представив артефакти з Ураками – католицького собору, що постраждав від ядерної атаки в Нагасакі [26, с. 2].

Не меншого значення набуває сьогодні використання японською дипломатією й інструментів інформаційного впливу. Так, 25 жовтня 2012 року Постійне представництво Японії, спільно з Управлінням Організації Об'єднаних Націй з питань роззброєння провели спільний захід обговорення

з експертами можливостей ефективного використання інформації в галузі розброєння і нерозповсюдження. Це подія була організована на честь десятої річниці доповіді Генерального секретаря ООН щодо освіти у галузі розброєння (2002 рік). Учасникам було запропоновано обговорити в Першому комітеті ООН питання про те, яким чином освіта може грати впливову роль в самому процесі розробки міжнародної політики розброєння і нерозповсюдження, а також яким чином соціальні медіа, такі як Facebook і Twitter, можуть бути використані для розповсюдження інформації та підвищення інформованості громадянського суспільства.

Постійний представник Японії при ООН, Цунео Нішіда, у своєму виступі поставив кілька складних питань про те, які значущі заходи уряди, наукові кола, неурядові організації та мозкові центри могли б вжити для мотивування молоді в реальному процесі прийняття політичних рішень особливо в галузі розброєння і нерозповсюдження.

Одночасно зазначений захід надав можливість для дипломатів та офіційних осіб ООН, що відповідальні за питання розброєння і нерозповсюдження, розглянути питання про те, як використовувати різні дані та інформацію для формулювання політики або привернення уваги громадськості за допомогою освіти і соціальних медіа. Японський представник проголосив наміри держави продовжувати координацію з ООН та іншими відповідними організаціями для підвищення рівня інформованості про важливість освіти в галузі розброєння і нерозповсюдження. Крім того, зазначалося, що Японія буде вживати ефективних заходів для обміну інформацією та вести діалог з громадянським суспільством у формуванні відповідної політики [27].

Починаючи з 1995 року Японія запропонувала проведення навчальних курсів з глобальних сейсмологічних спостережень в країнах, що розвиваються з метою сприяння якнайшвидшому вступу в силу ДВЗЯВ. Крім того, Японія ініціювала створення системи перевірок через свій внесок у розвиток міжнародної системи моніторингу.

Отже підсумовуючи все зазначене вище, можемо дійти висновку, що сучасна політика ядерного роззброєння Японії в ООН має загалом послідовний і поступальний вираз. Її основу становить одночасне поєднання принципів гуманітаризму і прагматизму. Одночасно головними стовпами сучасної політики роззброєння Японії в ООН виступають: високий рівень науковості та інформованості, використання інструментів публічної дипломатії та посередництва. Наразі держава належним чином представлена та активно використовує функціонуючі механізми і структури ООН з роззброєння, які є зручним знаряддям в руках японської дипломатії у просуванні зовнішньополітичного курсу держави на ядерне роззброєння, а також послаблення своєї залежності від «ядерної парасольки» США. При цьому, прихильність держави до курсу ядерного роззброєння у поєднанні з потребами ядерного стримування у гарантуванні національної безпеки, розглядаються сьогодні японським керівництвом не лише як зовнішньополітична дилема, але і нова можливість відігравати в структурах ООН роль своєрідного «мосту» чи «брокера» між державами, які володіють і державами, що не володіють ядерною зброєю. Така можливість значно посилює позиції Японії і з огляду на те, що визначальною рисою японської політики роззброєння в ООН сьогодні є і доволі вдале використання нею потенціалу неурядових організацій, а також сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Statement by Prime Minister Eisaku Sato at the Budget Committee in the House of Representative. December 11th, 1967. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mofa.go.jp/policy/un/disarmament/nnp/>.
2. Mike M. Mochizuki. Japan Tests Nuclear Taboo // Nonproliferation Review. – Vol.14. – No.2. – July 2007. – P. 303 – 328.

3. Yuri Kase. Japan's Nonnuclear Weapons Policy in the Changing Security Environment: Issues, Challenges, and Strategies // World Affairs. – No.165. – Winter 2003. – P. 126 – 127.
4. A/RES/49/75. Resolution adopted by the General Assembly 15 December 1994.
5. S/RES/1172(1998). Resolution Adopted by the Security Council at its 3890th meeting 6 June 1998.
6. National Institute for Defense Studies Japan, East Asian Strategic Review 2000. – Tokyo: National Institute for Defense Studies, 2000. – 300 p.
7. Statement by H.E. Mr. Yukio Hatoyama, Prime Minister of Japan, at the UN Security Council Summit on Nuclear Non-proliferation and Nuclear Disarmament. 24 September 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.kantei.go.jp/foreign/hatoyama/statement/200909/ehat_0924b_e.html.
8. Стрельцов Д.В. «Ядерная дилемма» во внешней политике послевоенной Японии // Вестник МГИМО Университета. – 2010. – № 6. – С. 56 – 64.
9. Government of Japan. National Defense Program Guidelines for FY 2011 and Beyond. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mod.go.jp/e/d_act/d_policy/pdf/guidelinesFY2011.pdf.
10. Bryce Wakefield. Disarmament, Deterrence and Challenges in U.S. – Japan Joint Policy Coordination // Bryce Wakefield. The Japan – U.S. Partnership Toward a World Free of Nuclear Weapons. Report of the Japan – U.S. Joint Public Policy Forum Akasaka, Tokyo. October 21–22. – 2009. – P. 5 – 21.
11. Leif-Eric Easley, Tetsuo Kotani and Aki Mori. Electing a New Japanese Security Policy? Examining Foreign Policy Visions within the Democratic Party of Japan // Asia Policy. – No.9. – January 2010. – P. 45 – 66.
12. Выступление президента Обамы в Праге о будущем без ядерного оружия и путях его достижения 07 апреля 2009 года. IP Digital. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://iipdigital.usembassy.gov/st/russian/article/2009/04/20090407134712eaifas0.3294794.html>.

13. Поддержка режима ядерного нераспространения и разоружения. Пособие для парламентариев № 19 – 2012. – 184 с.

14. Mosako Toki. Can Japan Become a Bridge-Builder for Nuclear Disarmament? // Bulletin of the Atomic Scientists. – 19 August 2015.

15. Bruno Tertrais. The “humanitarian dimension” of nuclear disarmament: a legitimate debate? – Fondation pour la recherche stratégique. – Note N 12/2015. – June 1, 2015. – 4 p.

16. A/C.1/66/L.21/Rev.1. Австрия, мексика и Норвегия: пересмотренный проект резолюции Продвижение вперед процесса многосторонних переговоров по разоружению, 25 октября 2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/C.1/66/L.21/Rev.1>.

17. Joint Statement on the humanitarian dimension of nuclear disarmament — 67th session of the United Nations General Assembly First Committee, 22 October 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament fora/1com/1com12/statements/22Oct_Switzerland.pdf.

18. Pledge presented at the Vienna Conference on the Humanitarian Impact of Nuclear Weapons by Austrian Deputy Foreign Minister Michael Linhart Vienna, December 2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Aussenpolitik/Abruestung/HINW14/HINW14_Austrian_Pledge.pdf.

19. U.N. Nuclear Disarmament Talks // The Japan Times. – 22 May, 2016.

20. Japan Endorses U.N. First Committee Disarmament Statement // Global Security Newswire. – 22 October, 2013.

21. Masayoshi Naito. Group Introduction Japan NGO Network for Nuclear Weapons Abolition – Nuke Info Tokyo No. 168. – Citizens' Nuclear Information Center. – October 5, 2015.

22. Disarmament and Non-Proliferation Education and Training. – Report of Activities July 2010 – June 2012. – 9 p.
23. U.N. passes Japan-led motion to abolish nuclear arms that includes invitation to visit A-bomb cities // The Japan Times. – 8 December, 2015.
24. Nuclear Disarmament and Non-proliferation Policy. Speech by H.E. Mr. Fumio Kishida, Minister for Foreign Affairs of Japan, at "Dialogue with Foreign Minister Kishida" (Nagasaki University, January 20, 2014). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mofa.go.jp/dns/ac_d/page18e_000041.html.
25. Japan's Role in Promoting a Humanitarian Awareness of the Devastating Effects of Nuclear Weapons. Fact Sheet. – 4 March, 2013.
26. Angela Kane. A Race between Education and Catastrophe. The Global Forum on Disarmament and Non-Proliferation Education Nagasaki, Japan 10 August 2012. – 3 p.
27. Side Event in the UN First Committee "Effective Use of Information to Empower/Influence Disarmament and Non-Proliferation Efforts" 25 October 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.emb-japan.go.jp/events/102512.html>.
28. Кулініч М. Японська модель національної безпеки після "Фукусіми - 1" / М. Кулініч // Зовнішні справи. – 2014. – № 3. – С. 50 – 53.
29. Пронь С.В. Японія. Зовнішня політика та дипломатія у післявоєнний період (1950-1990 роки). – Миколаїв: Видавництво НВЦ "ЕОЛІС", 1997. – 145 с.
30. Удовік В. В. Основні напрями діяльності Японії в ООН / В. В. Удовік // Науковий вісник Дипломатичної академії України . – 2010. – Вип.16. – С. 246 – 252.